

UOT-811.11-112

Səhifə: 128-133

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2024.2.128>

Mehriban Səfərova
Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu
safarova.mehriban @bk.ru

SÖZDƏYİŞDİRİCİ REDUPLİKASİYALAR

XÜLASƏ

Ümumi dilçilik istiqamətli əsərlərdə reduplikasiyanın semantik xarakteristikası ilə bağlı kifayət qədər şərhlər vardır. Adətən verbal anlayışların verilməsində intensivlik, təkrarlıq, çoxdəfəlilik və qarşılıqlılıq mənaları, substantiv anlayışların verilməsində çoxluq, bölüşdürmə və topluluq mənaları göstərilir. Lakin konkret dillərdə təkrarların araşdırılması göstərir ki, onların mənə sferası daha geniş, zəngin və rəngarəngdir. Bu mənalar incə şəkildə fərqlənən və müəyyən formalara təhkim olunmuş mənə qruplarını əhatə edən semantik sahələr əmələ gətirir.

Bütün bu mənalar yalnız araşdırılmış dillərin materiallarına əsaslanır. Onların bir qismi dillərin əksəriyyətində, bir qismi isə ayrı-ayrı dillər və ya dil qruplarında aşkar edilmişdir. Lakin bu heç də reduplikasiyanın sözdəyişdirici vasitə kimi bütün mənalarının əhatə olunduğunu deməyə əsas vermir. Başqa dillərin araşdırılması, ola bilər ki, yeni mənalar üzə çıxarmağa imkan versin.

Açar sözlər : reduplikasiya , durativ, multiplikativlik , resiprok, iterative , habitual.

Giriş: İşarələnin tipinə görə reduplikasiyaları iki qrupa bölmək olar: sözdəyişdirici və sözdüzəldici reduplikasiyalar. Semantika baxımından reduplikasiya probleminin həllinə iki yanaşma mümkündür. Reduplikasiyanın sözdüzəltmə funksiyasını bir kənara qoyaraq onun yalnız sözdəyişdirici (formadüzəldici) rolunu nəzərə alsaq, o halda reduplikasiyaya müxtəlif mənaların ifadəsinin formal vasitəsi kimi baxmaq olar [1, 6]. Məsələn, reduplikasiya sifətlərdə keyfiyyətin yüksək (zəif) dərəcəsini ifadə edə, feillərdə hərəkətin çoxdəfəliliyini, sürəkliliyini və ya intensivliyini bildirir, ekspressiv-üslubi funksiyaya malik ola bilər.

Bu mənələrdən hər biri bəzən hətta eyni dildə də başqa vasitələrlə də ifadə edilə bilər. Belə yanaşmada reduplikasiya dildə S.Karsevskinin “dil işarəsinin dualizmi” kimi izah etdiyi adi situasiyaya tam cavab verir [12, 208]. S.Karsevskinin nəzəriyyəsinin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, hər bir işarənin fəaliyyəti istər sinonimlik, yəni eyni fikri bildirən başqa vasitələrin olması fonunda, istərsə də omonimlik, yəni eyni vasitələrlə bildirilən başqa fikirlərin mövcudluğu fonunda baş verir.

Reduplikasiya probleminin həllinə ikinci yanaşma dünyanın müxtəlif dillərində reduplikasiyanın işlənməsinin bütün hallarını əlaqələndirən ümumi bir ideyanın olması haqqında məsələ ilə bağlıdır. Belə konsepsiya daha çox, dil işarəsində ifadə vasitələrinin birləşdirilməsinin (ən azı sintaktika səviyyəsində) və ifadə olunan ideyaların təsadüfi olmaması haqqında təsəvvürə uyğun gəlir. R.Yakobson məhz bu konsepsiya üzərində israr edir [16].

Məsələn, qeyd etmək lazımdır ki, reduplikasiyanın əlamətin intensivliyinin bildirilməsi üçün istifadəsi ən müxtəlif dil tipləri üçün xarakterikdir, baxmayaraq ki, heç də bütün hallarda müvafiq vasitənin qrammatikalizasiyasından danışmaq olmaz.

İ.İ.Revzin reduplikasiyanın formadüzəldici / sözdəyişdirici vasitə kimi yaratdığı mənaları ümumi şəkildə təsnif edir. O, reduplikasiyanın sözdəyişdiricilik qabiliyyətini aşağıdakı kimi təqdim edir:

- sifətlərdə keyfiyyətin yüksək / zəif dərəcəsini bildirmək,
- feillərdə hərəkətin dəfələrlə təkrarlığı, sürəkliliyi və ya intensivliyini ifadə etmək,
- substantiv mənalar sferasında paylanma (bölüşdürmə) və ya topluluq, bildirmək,
- eskpressiv-üslubi funksiyaya malik olmaq [12, 208].

İ.İ.Melçuk öz tədqiqatında E.A.Moravçikə [7, 316] istinad edərək reduplikasiya ilə ifadə olunan qrammatik mənələrin üç mühüm xassəsini göstərir:

1) Reduplikasiya çox **ikonik** işarədən ibarət olduğundan onun ifadə etdiyi mənalar dünya dillərində nəzərə çarpacaq sabitlik göstərir, başqa sözlə, o, müəyyən mənələrə üstünlük verir.

2) Reduplikasiyanın xüsusilə meyil göstərdiyi mənalar “kəmiyyətin artması” ümumi rubrikası altında birləşdirilə bilər. Onlar arasında “çoxluq”, “təkrar”, “sürəklilik”, “intensivlik” və s. mənaları göstərmək olar (bu xüsusiyyət ən aşkar şəkildə reduplikasiyanın ikonik xarakteri ilə bağlıdır).

3) Çox vaxt reduplikasiya hətta eyni bir dildə bir-birinə zidd mənalar ifadə edir. Məsələn, bir sıra dillərdə reduplikasiya auqmentativ və diminutiv, meliorativ (hörmət, hipokoristik xarakter və s.) və peyorativ, intensiv və attenuativ (yüngülvari, yavaşca) kimi zidd mənalar bildirə bilər

Bu ümumi xassələrin illüstrasiyası üçün reduplikasiya ilə ifadə olunmağa meyilli olan sözdəyişdirici mənalar və ya qramməmləri İ.İ.Melçuk aşağıdakı kimi müəyyənləşdirir: isimlərin cəmi, feillərdə subyektin / obyektin cəmi, qarşılıq növ, perfekt, iterativ, durativ və habitualis [6, 311]. Lakin bu mənalar reduplikasiyanın yarada bildiyi qrammatik mənaların heç də tam siyahısı deyildir. Onları və müəyyənləşdirdiyimiz əlavə mənaları konkret dillərin materialları üzərində şərh edək:

a) *isimlərin cəmi*. Dillərin bir çoxunda reduplikasiya əşyaların çoxluğunu və müxtəlifliyini bildirir. Lakin bir sıra dillərdə müxtəliflik reduplikasiyanın mənasını qrammatik cəmlik mənasından fərqləndirir. Bu fərq Avropa dillərində xüsusilə nəzərə çarpır. Məsələn, Avstroneziya dillərinin bir çoxunda, xüsusilə İndoneziya dillərində reduplikasiya olunmamış isim kəmiyyət cəhətdən təyin olunmamışdır. Bunu müəyyən mənada türk dilləri haqqında da demək olar. C.Qrinberqin qeyd etdiyi kimi, həm numerativlərin, həm də kəmiyyət kateqoriyasının olduğu dillərdə ismin tək formasına topluluq mənası xasdır. Topluluq isə kəmiyyət kateqoriyası xaricindədir, o, nə tək, nə də cəm formasıdır. Topluluq kəmiyyətə münasibətdə neytral olan transnumeral kateqoriyadır [5, 29] (həmçinin bax: [15, 203-204]). İsmi təkrarı isə türk dillərində başqa mənalar, məsələn, distributivlik bildirir: azərb. *ev-ev* (dolaşmaq), *şəhər-şəhər* (axtarmaq). İndoneziya dillərində isə ismin təkrarı daha çox cəmliyi bildirmək üçün istifadə olunur: sund. *alat* ‘alət, cihaz’ > *alat-alat* ‘alətlər, cihazlar’, *batur* ‘dost’ > *babaturan* ‘dostlar’ [11, 56].

Hindu dillərindən olan papaqo dilində ismin reduplikasiyası cəmlik ifadə edir: *bana* ‘koyot (itlər fəsiləsindən olan vəhşi heyvan)’ > *baa-bana* ‘koyotlar’, *tini* ‘ağız’ > *tii-tini* ‘ağızlar’ [6, 311].

Bir sıra dillərdə isimlərin reduplikasiyası cəmliliklə bərabər, həm də cəmliyi ifadə edilən əşyaların müxtəlifliyini bildirir: kvil. *qāχ* ‘sümük’ > *qaqāχ* ‘müxtəlif sümüklər’ [6, 313], indon. *sayur* ‘tərəvəz’ > *sayur-mayur* ‘müxtəlif tərəvəzlər’ [16, 99-101], birm. *aüa²* ‘əşya’ > *aüa²üa²* ‘müxtəlif əşyalar’, *амбо³мбо³* ‘müxtəlif növlər’, *аüа⁴üа⁴* ‘müxtəlif yerlər’ [10, 196], mad. *nom-ənoman sè man-nyaman* ‘(müxtəlif) dadlı içkilər’ [9,85].

b) *feillərdə subyektin / obyektin cəmi*. İsimlərə nisbətən feillərin cəmlik bildirməsi dillərdə o qədər də geniş yayılmamışdır. Samoa dilində feilin təkrarı subyektin cəm formasını bildirir: *mate* ‘O, ölür’ □ *mamate* ‘Onlar ölürlər’, *alofa* ‘O sevir’ □ *alolofa* ‘Onlar sevirilər’ [6, 311]. Madura dilində feillərin reduplikasiyası əşyalar çoxluğunun vəziyyətini bildirə bilər: *Bukuna car-kalacér é tana* ‘Kitablar döşəməyə səpələnmişdir’.

c) *resiprok* (qarşılıq növ). Resiprok və ya qarşılıq növ interpretasiyaedici aktant derivasiyası kimi iştirakçılar arasında qarşılıqlı münasibəti ifadə edir. Belə situasiyada agens və pasiens eyni şəxs olur, başqa sözlə, situasiyada iki agens və iki pasiens iştirak edir. Bir çox dillərdə resiprokun xüsusi göstəriciləri vardır. Türk dilləri, bantu dilləri, Avstroneziya dilləri belə dillərdəndir. Dillərin böyük bir qisminə, o cümlədən, demək olar ki, bütün hind-Avropa dillərində resiprok və refleksivin göstəricisi üst-üstə düşür. Lakin dillərin çox az qisminə refleksivin ifadəsi üçün reduplikasiyadan istifadə edilir. Bu xüsusilə Avstroneziya dilləri qrupuna daxil olan Qərbi İndoneziya dilləri üçün xarakterikdir.

İndoneziya dilində resiprok feilin üç cür affiksial reduplikasiyalı modeli ilə ifadə edilir:

- *ber-R-R-an* konfiksial modeli ilə: *berpukul-pukulan* ‘vuruşmaq, bir-birini vurmaq’, *berpandang-pandangan* ‘baxışmaq, bir-birinə baxmaq’,

- *ber-R-R* prefiksial modeli ilə: *berdesak-desak* ‘bir-birini sıxışdırmaq’, *peluk* ‘qucaq’ > *berpeluk-peluk* ‘qucaqlaşmaq, bir-birini qucaqlamaq’,

- *R-meN-R*, *R-meN-R-kan*, *R-memper-R-kan*, *R-memper-R-i*, *R-ber-R*, *R-ber-R-an* modelləri ilə: *-desak* ‘itələmək, sıxmaq’ > *desak-mendesak* ‘bir-birini sıxışdırmaq’, *-serang* ‘hücum etmək’ >

serang-menyarang ‘bir-birinə hücum etmək’, *salah* ‘səhv’ > *salah-menyalahkan* ‘bir-birini günahlandırmaq’, *pengaruh* ‘təsir’ > *pengaruh-mempengaruhi* ‘bir-birinə təsir etmək’, *-curiga* ‘şübhələnmək’ > *curiga-mencurigai* ‘bir-birindən şübhələnmək, bir-birinə etibar etməmək’.

Danışq dilində çox vaxt *ber-R-R-an* modelinin əvəzinə *-R-R-an* modelindən istifadə olunur: *telepon-teleponan* ‘bir-birinə telefonla zəng etmək, zəngləşmək’ [9, 315-318; 1, 115-116, 178]. A.K.Oqloblin və H.M.Zərbəliyevə görə, Yava, Madura və Sunda dillərində, eləcə də Cakarta dialektində bu modeldən və natamam reduplikasiyalı *r-R-an* modelindən geniş istifadə edilir: yav. *kirim* ‘göndərmək’ > *kirim-kiriman* ‘bir-birinə göndərmək’, mad. *pokol* ‘vurmaq’ > *pokol-pokolan* [9, 105].

Müasir Vyetnam dilində ilkin element ilə təkrar arasında fərq ondadır ki, təkrar ilkin leksik mənasını saxlayaraq, ümumiləşdirilmiş hərəkət, müştərək hərəkət, sürəklilik, çoxdəfəlilik, intensivlik kimi müəyyən əlavə qrammatik mənalar qazanır.

Müştərək hərəkət mənalı feil-təkrar bu dildə vahid predmet və ya mənfi şəxs bildirən mübtəda yanında işlənir:

dāt ‘aparmaq’ – *dāt diu* ‘bir-birini aparmaq; birlikdə getmək’, *gǎp* ‘qarşılaşmaq’ – *gǎp gǎp* ‘qarşılaşmaq, görüşmək’, *hen* ‘vəd vermək’ – *hen ho* ‘bir-birinə vəd vermək, şərtləşmək’. [14, 249-250].

ç) *perfekt*. Bir sıra hind-Avropa dillərində ulu hind-Avropa dilindən miras qalmış reduplikasiya preterit və ya perfektin nişanlanması üçün istifadə edilir. Məsələn:

- latın dilində	prezens	perfekt
‘vurmaq’	<i>tu + n + d (-ō)</i>	<i>tu + tud (-ī),</i>
‘yarmaq’	<i>pu + n + g (-ō)</i>	<i>pu + pug (-ī),</i>
‘düşmək’	<i>cad (-ō)</i>	<i>ce + cid (-ī),</i>

[6, 314-315].

d) *iterativ*. Reduplikasiya sözdəyişdirici və sözdüzəldici vasitə kimi dillərin bir çoxunda istifadə olunur. Məsələn, feilin tərz-zaman formalarının olmadığı Çin, Vyetnam, khmer, İndoneziya, malay və s. dillərdə reduplikasiya edilmiş zərflilər iterativliyin başlıca ifadə vasitəsidir. Türk dillərində iterativ məna feili bağlamanın reduplikasiyasının köməyiylə yaranan konstruksiya ilə ifadə edilir.

Vyetnam dilində iterativ məna reduplikasiya edilmiş *ỳy:p ỳy:p mтанг* ‘nadir hallarda (*hərfən*: “uzun uzun bir dəfə”)), *лнга:ч лнга:ч* “axşamlar”, *джа:рыай-рыай* “tez-tez” tipli interval və dövrilik zərflilərinin köməyiylə ifadə edilir. Məsələn: *ỳan’ ỳan’ camв чамHa:mmэ мак с’u: пхле джхеи нех* ‘Axşamlar heyvanlar tez-tez bu ağacın meyvələrini yeməyə gəlir’ [2, 226-227].

İndoneziya dilində iterativ interval (fasilə) zərflilərinin reduplikasiya olunmuş (bəzən də olunmamış) formalarının köməyiylə ifadə edilir. Onlara *sekali-sekali*, *sekali-kali* (// *sesekali*) ‘bəzən, arabilir, zaman-zaman, hərdənbir’, *sering-sering* (*sering*) tipli zərflilər aid edilir.

e) *durativ*. Taqal dilində, eləcə də digər Filippin dillərində (məsələn, kuyunon dilində) feilin durativ (sürəklilik) forması (ənənəvi terminologiyada indiki və gələcək zamanlar) reduplikasiya yolu ilə əmələ gəlir. Lakin reduplikasiya olunan hissələr morfemlərlə olan əlaqəsinə görə dildən dilə fərqlənir. Taqal dilində gələcək zamanın feil formalarını qarşılaşdıraq:

Feilin forması	İlkin vahid
1) <i>magbi-bili</i> ‘satacaq’	– <i>mag.bili</i>
2) <i>magka-kasiraq</i> ‘münasibətləri pozacaq’	– <i>maq.ka.siraq</i>
3) <i>mami-mili</i> ‘satacaq’	– <i>mamili</i>
4) <i>maki-kiusap</i> ‘xahiş edəcək’	– <i>maki.usap</i>

Göründüyü kimi, eyni bir qrammatik mənanın ifadəsi üçün birinci halda kök morfemin bilavasitə feil prefiksinin ardınca gələn ilk hecası, ikinci halda feil prefiksindən sonra ikinci prefiks, üçüncü halda feil prefiksinin sərhədində fuziyalı nazal samitli hissə, dördüncü halda isə feil prefiksinin sonuncu hecası təkrarlanır. Bu halları belə bir məxrəcdə ümumiləşdirmək olar: reduplikant başlanğıc vahidin morfem seqmentasiyası ilə müxtəlif nisbətdə olur [13, 227-228].

Vyetnam dilində bəzi feil-təkrarlar əlavə durativ mənasına malik olur (hədsiz feillər üçün): *ngám* ‘baxmaq, nəzərdən keçirmək’ > *ngám nghía* ‘diqqətlə nəzərdən keçirmək (uzun müddət)’, *só* ‘toxunmaq’ > *só soang* ‘əl ilə axtarmaq’ (*só soang tím diêm trongđêm tôi* ‘qaranlıqda əl ilə kibrit axtarmaq’) [14, 250]. Lakin bu məna yalnız məhdud sayda birhecalı feillərin reduplikasiyası ilə əmələ gəlir.

Vyetnam dili ilə bir qrupa daxil olan digər tay dilində də feillərin reduplikasiyası durativ (həmçinin intensivlik, təkrarlıq) mənası yaradır: çjuan. *nej* ‘fikirləşmək, düşünmək’ > *nej-nej* ‘dərindən düşünmək, fikrə dalmaq’, tay. *duu* ‘baxmaq’ > *duu-duu* ‘diqqətlə baxmaq’ [8, 156-157].

Bafia dilində (Kamerun) reduplikasiya ilə ifadə edilən durativ indiki, yaxın keçmiş və uzaq gələcək zamanları bildirir:

(*ri-*)*bàl* ‘oxumaq’ > (*á-*)*bàbàl* ‘oxuyur’ (indiki zaman),

(*ri-*)*nàb* ‘ovlamaq’ > (*á-*)*nànb* ‘ovlayır’ (indiki zaman). [6, 316].

ə) *habitualis* (müntəzəm təkrarlıq). *Habitualis* və ya *habitual* aspekt hərəkətin müntəzəm təkrarlılığı və ya halın, vəziyyətin adiliyini, ənənəviliyini ifadə edən qrammatik (və ya leksik) mənalar toplusudur. *Habitual*lik kəmiyyət aspektinin mənalarından biri olan iterativliyin müntəzəm təkrarlıq bildirən bir növü hesab edilir. Lakin *habitual* aspekt imperfektivin xüsusi halı kimi də qiymətləndirilir və bu halda imperfektivin ikinci növünə – durativə qarşı qoyulur. İmparfektiv aspektin iki əsas tipinin – *habitual* və durativ tiplərinin olması üzərində israr edən yanaşma daha geniş yayılmışdır. Bu yanaşmaya görə, *habitual* formalar uzun bir dövr ərzində baş verən situasiyaları təsvir edir və bu halda situasiya özü həmin dövrün xarakteristikasına çevrilir. B.Komri *habitualis* iterativliklə bağlı olmayan, lakin konkret feilin semantik xassələrinə görə iterativ ilə üst-üstə düşən müstəqil aspekt hesab edir [3, 27]. Lakin bu dillərdə reduplikasiyanın sözdəyişdirici vasitə kimi *habitualis*in ifadəsi üçün tətbiqi müəyyən edilməmişdir. A.Salim İndoneziya dilində iterativ mənənin xüsusi qrammatik ifadə vasitəsi olmadığını və bu mənənin bir sıra digər zərfləklərlə yanaşı, *tiap-tiap hari* ‘hər gün’, (*se*)*tiap-tiap* ‘hər il’ kimi dövrilik zərfləri ilə də ifadə edildiyini göstərir. Əslində isə bu zərfləklər məhz *habitual* məna bildirir.

f) *zəif intensivlik / intensivlik*. Vyetnam dilində mütləq tam və divergent reduplikasiya formaları ilə feili əlamətin və ya keyfiyyətin əlamətinin zəif intensivliyi ifadə edilir. Bu halda reduplikasiya sözdəyişdirici vasitə kimi qiymətləndirilir.

Nəticə: Qeyd etdiklərimizdən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, semantik baxımdan sözdəyişdirici reduplikasiyalar əsasən isimlərin cəmi, feillərdə subyektin / obyektin cəmi, resiprok, perfekt, iterativ, durativ, *habitualis*, zəif intensivlik / intensivlik mənalarına malik olur.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Алиева, Н.Ф. Повторы в языковых семьях Юго-Восточной Азии // Генетические и ареальные связи языков Азии и Африки. Тнзисы докладов. – Москва: – 1974.
2. Быстров и др. 1989 – Быстров И.С., Станкевич Н.В. Мультипликатив, дистрибутив и итератив во вьетнамском языке // Типология итеративных конструкций. Л.: Наука, 1989, с.228-236.
3. Comrie, B. An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems / B.Comrie. – Cambridge: Cambridge University Press, – 1976. – 153 p.
4. Dahl, O. Tense and Aspect Systems / O.Dahl. – Oxford: Basil Blackwell, – 1985. – 213 p.
5. Greenberg 1974 – Greenberg J.H. Numeral Classifiers and Substantival Number: Problems in the Genesis of a Linguistic type // Proceedings of the Eleventh International Congress of Linguists Bologna-Florence, 1972. Bologna, 1974, p.17-37.
6. Мельчук, И.А. Курс общей морфологии / Пер.с фр. Под общ.ред. Н.В.Перцова и Е.Н.Саввиной. – Том III. – Москва-Вена: Языки русской культуры: Венский славистический альманах, – 2001. – 584 с.

7. Moravcsik, Edith. Reduplicative constructions // Universals of human language. Vol.3: Word structure. Edited by Joseph Greenberg, – Stanford, CA: Stanford Univ. Press, – 1978. – p.297-334.
8. Морев 1980 – Морев Л.Н. Удвоение в тайских языках//Языки Юго- Восточной Азии. Проблемы повторов. М.: Наука, 1980, -с.155-164.
9. Оглоблин, А.К., Зарбалиев Х.М. О морфологии реципрока в западноиндонезийских языках // Востоковедение. 18. Филологические исследования. Ученые записки С.-Петербургского Университета, №429. Серия востоковедческих наук. Вып. 34. Отв. ред. проф. В.Г. Гузев, проф. О.Б. Фролова. – Санкт-Петербург: – 1993. – с.99-107.
10. Омелянович 1980 – Омелянович Н.В. Удвоение в разговорной форме современного бирманского языка // Языки Юго-Восточной Азии. Проблемы повторов. М.: Наука, 1980, с.178-207.
11. Павленко, А.П. Сунданский язык / А.П. Павленко. – Москва: Наука, – 1965. – 83 с.
12. Ревзин, И.И. Два способа выражения идеи предметности и проблема удвоения // Языки Юго-Восточной Азии. Проблемы повторов. – Москва: Наука, – 1980. – с.208-215.
13. Сирк, Ю.Х. О структуре повторов в западных индонезийских языках // Языки Юго-Восточной Азии. Проблемы повторов. – Москва: Наука, – 1980. – с.216-239.
14. Ситникова 1980 - Ситникова А.Н. К характеристике значений частных мотивированных повторов в современном вьетнамском языке // Языки Юго – Восточной Азии. Проблемы повторов. М.: Наука, 1980, - с.240-258.
15. Зарбалиев 1997 – Зарбалиев Х.М. Типология числительных и числовых конструкций. Баку: Азия, 1997, 267 с.
16. Зубкова, Л.Г. Чередование фонем в повторах и фонологическая система индонезийского языка // Языки Юго-Восточной Азии. Проблемы повторов. – Москва: Наука, – 1980. – с.99-117.
17. Якобсон 1970 – Якобсон Р. В поисках сущности // Сборник переводов по вопросам информационной теории и практики. № 16. М., 1970,

Мехрибан Сафарова

***Формообразующая редупликация
Резюме***

В общелингвистических работах достаточно комментариев по семантическим характеристикам редупликации. При указании глагольных понятий указываются значения интенсивности, повторения, кратности и взаимности. Однако изучение повторения в конкретных языках показывает, что их сфера значений шире, разнообразнее и красочнее. Все эти значения базируются только на материалах исследуемых языков. Некоторые из них обнаружены в большинстве языков, а некоторые - в отдельных языках или языковых группах. Однако это не дает нам оснований утверждать, что все значения редупликации как средства формообразования охвачены. Изучение других языков может открыть новые значения.

Ключевые слова: редупликация, длительность, множественность, взаимный, итеративный, привычный.

Mehriban Safarova

***Form making reduplication
Summary***

There are enough comments on the semantic characteristics of reduplication in general linguistic works. When giving verbal concepts, the meaning of intensity, repetition, multiplicity and reciprocity are shown. However, the study of repetition in specific languages shows their sphere of meaning is wider, more varied and more colourful. All these meanings are based

only on the materials of the investigated languages. Some of them have been found in most languages, and some have been found in individual languages or language groups. However, this does not give us ground to claim that all the meanings of reduplication as a form -making tool are covered . Exploring other languages may reveal new meanings .

Key words: *reduplication, duration, multiplicity, reciprocal, iterative, habitual*

Çapa tövsiyə edən:

Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu

Rəyçilər:

*f.üz. f.d. Ü.A.Əhmədova
dosent L.Ş.Əsədova*